

VĚRA VOŇAVKOVÁ – MAUGLÍ A KOL.

Tichou poštou

Skauting – tématické číslo

Tichou poštou

(Několik dopisů o smyslu skautingu)

Obsah

Smysl skautingu (poslání)	4
Jednotlivec (povinnost vůči sobě)	6
Společenství (povinnost vůči ostatním)	7
Přesažné hodnoty (povinnost k Bohu)	9
Skauting jako systém výchovy (skautská metoda)	12
Zákon a slib	15
Učím se tím, že to dělám	17
Družinový systém	20
Symbolický rámeček	21
Příroda	22
Program osobního růstu	23
Podpora dospělými	26

Bonjour Marta!

Tak už jsem z Lyonu zpátky v Praze a zase pilně studuju. Když jsem si zapisoval předměty na další semestr, tak jsem si vzpomněl na tebe a dal jsem si tam „Mimoškolní vzdělávání“. Ještě teď mi totiž hučí v uších, s jakou vervou jsi mi vloni ve Špindlu vyprávěla o vašem skautském oddílu. Nechápal jsem sice dobrou polovinu toho, co jsi říkala, ale dostala jsi mě svým zaujetím. Skoro to na mě dělalo až dojem nějaké tajuplné sekty. O to víc mě překvapilo, když hned na první přednášce pan asistent utrousil, že skauting vznikl jako vojenská příprava a dodnes se toho hraní na vojákky nezbavil. Jen u nás se prý k tomu ještě přimíchávají Rychlé Šípy. Cítil jsem z něj zřejmý despekt. Nějak mi to nejde dohromady s tím, co jsi povídala ty. Podezíral bych tě z kdečeho, ale z hraní na vojákky ne.

A tak ti tedy píšu. Vrtá mi to v hlavě a chtěl bych tomu přijít na kloub. Co je tedy skauting? Hraní na vojákky, nebo něco jiného?

Ča va?

Honza

Ahoj Honzo,

Ča va bien! (Hledala jsem to půl hodiny ve slovníku, franštinu jsem se nikdy neučila.) Jestli tě zajímá, co je skauting, pojď s námi na některou z našich výprav. Třeba ještě teď v zimě. Ono se těžko vykládá o něčem tak vrstevnatém a bohatém, mnohem lepší je to zažít na vlastní kůži.

Když se na to, co je skauting, zeptáš šestnáctiletých kluků a holek u nás v oddíle, nic moc ti neřeknou. Pomáhají už při vedení mladších dětí a tvoří si svůj vlastní program, ale dozvíš se od nich nejspíš, že „skauting je životní styl“. Jenže to je takové klišé, opsané bůhví odkud. Co to vlastně životní styl je, v čem spočívá nebo jak se projevuje, ti už neřeknou. Souhlasím s tím, že na hodnotách skautingu lze postavit životní styl dospělého člověka, ale skauting je především unikátní systém výchovy, určený pro lidi ve věku 10 – 18 let.

Nevím, co přesně o tomto věku říkají vaše pedagogické učebnice, ale pamatuju si, jak mocný vliv na mě v mých čtrnácti měl oddíl, do kterého mě přivedl spolužák. Člověk není v těch letech ani dítě, ani dospělý. Tápe, hledá pevné body, hledá, co v životě má a nemá cenu. Chce se odpoutat od závislosti na rodičích a zároveň si není jistý, jestli to odpoutání zvládne. Touží pro svůj život najít nějakou kotvu, životní vzor, hodnoty, které by mohl ctít. Chce jednat sám za sebe. Hledá, co vlastně on sám znamená pro svět okolo. Chce od okolí, aby mu potvrdovalo, že ho bere vážně, že ho potřebuje. Chce sám sobě i ostatním dokázat, že za něco stojí, leccos dovede. Hledá nastavení vztahů s rodiči, kamarády, spolužáky. Když se v tu dobu dostane do prostředí, které mu tohle může poskytnout a umí to dávat nenásilně, zajímavě, chytře, je to výhra – pro něj samotného, ale možná i pro širší svět. Člověk, který vstupuje do dospělosti a má určité zakotvení v hodnotách, bude pravděpodobně užitečný i světu kolem sebe.

Zkusím ti nějak vysvětlit, v čem ona „unikátní výchovná metoda zvaná skauting“ spočívá. Bude to asi trochu dlouhé, protože věc je opravdu příliš vrstevnatá a nejde popsat jednoduše na jednu stránku. Budu si při tom pomáhat textem, který jsem dostala na vůdcovkách před několika lety. Bylo to hodně těžké čtení, vstřebávala jsem

to na několikrát. Tak si budu postupně půjčovat kousky toho textu a budu k tomu přidávat poznámky, jak to chápu já. Ale do jednoho dopisu se to nevejde, takový psavec nejsem. Tak to budeš mít na pokračování. A další díl ti napíšu, vždycky až když přijde nějaký dopisek od tebe – abych věděla, že tě to pořád ještě zajímá. Tak dneska začneme od základu:

Smysl skautingu

Skauting je vlastně jedním z tisíců pokusů zlepšit svět. Filosofové všech dob – a nejen oni – toužili najít recept na všenápravu bídného stavu lidstva, chtěli přesvědčit lidi, že nemá cenu se vraždit, rozmnožovat majetek na úkor druhých, ubližovat si. V základu skautingu je podobný cíl: zlepšit svět. Ne nějakým násilným převratem nebo změnou politických struktur, ale revolucí, která začíná v srdci člověka, tisíce malých posunů v nitru, které ale nakonec pomohou tomu, aby byl lepší i svět „venku“.

Skauting je jedno z řešení problémů světa, jehož základem je přesvědčení, že záleží na každém jednotlivém člověku. Že každý může o kousek zlepšit sám sebe a že tahle drobná práce na sobě se neztrácí – že má smysl pro mé okolí a že je vlastně mým nejúčinnějším příspěvkem ke zlepšení stavu (celého) světa.

Východiskem skautingu je přesvědčení, že svět může být skutečně lepší. Že v něm může být méně bídy, hladu, násilí, sebestřednosti. A že záleží na každém člověku, co pro to udělá. A že právě mladí lidé mají v sobě obrovskou sílu měnit věci v sobě a na základě toho i věci kolem sebe. Skauting je tedy projekt, jehož posláním je zlepšovat svět skrze jednotlivé lidi, kterým pomáhá vstoupit na cestu dobrovolného zájmu o vlastní rozvoj i rozvoj nejbližších lidí.

Slovo rozvoj ovšem může znamenat širokou škálu věcí. Ne vše, co se vejde pod pojem „rozvoj“, je automaticky pozitivní, dobré pro svět. V centru zájmu skautingu jsou tři skupiny hodnot, které uznává jako principy dobrého života a soužití lidí na zemi. Jsou to: jednotlivec, společenství a skutečnost, která je přesahuje. Ve chvíli, kdy svým jednáním některou z těchto hodnot popíráme, vzdalujeme se smyslu skautingu – jeho posláním zlepšovat svět.

Ted' to asi zní jako strašná suchařina. „Posláním skautingu je zlepšovat svět!“ Ale víš – já to opravdu tak cítím. Dneska. Trvalo mi dlouho, než mi to došlo. Protože na začátku to byla prostě jen zábava, výzva, kamarádi, zážitky... A do toho mi nějak zabalili to Velké Poselství, a nechali na mně, kdy a jak si ho vybalím. Protože skauting není přednášení o zlepšování světa. Skauting na to jde jinak:

Obsah a forma – obojí se doplňuje, obojí je na sobě závislé. Ale zatímco obsah má cenu bez formy, forma bez obsahu je k ničemu. Dejme tomu, že dojdou skrze své životní zkušenosti k poznání, že lidé si musí pomáhat. A rozhodnu se tohle poznání

zprostředkovat dalším. Usmyslím si, že napíšu knihu, ve které jim to sdělím. Obsah je jasný – bude o tom, že si lidé mají pomáhat. Ale teď ještě vybrat dobrou formu. Můžu vzít klávesnici a bušit do ní stále dokola „Lidé si mají pomáhat. Lidé si mají pomáhat. Lidé si mají pomáhat.“ Až budu mít pohromadě 300 stránek, obejdu nakladatele a řeknu jim, že mám knihu závažného obsahu. Jenže – kdo takovou knihu vydá? A kdo si ji koupí? Bude ji někdo číst? A když bude, dotkne se ho vůbec moje poselství „musíme si pomáhat“?

Můžu to ale udělat jinak. Napíšu skvělý román, s propracovanou zápletkou, zajímavými postavami, skvělými dialogy, překvapivým rozuzlením... V té knize se možná slova „lidé si musí pomáhat“ vůbec neobjeví. Ale když budu při psaní pamatovat na svůj cíl – upozornit lidi na naléhavost vzájemné pomoci – a když ji napíšu dobře, vznikne kniha, kterou budou čtenáři hltat, která se dotkne jejich myslí a která možná pomůže změnit jejich pohled na vztahy mezi lidmi.

A tak ačkoli smyslem obou knih je totéž, dosah té druhé, díky dobře zvolené formě, bude mnohem větší. Se skautingem je to podobné.

Tak Honzo, pro dnešek to asi stačí, ne?

A prosím tě, udělej si na konci ledna čas a pojed' s námi na víkend ven. Popisovat, jak systém zvaný skauting může výchovně působit na děti a mladé lidi, bych mohla hodiny. Na výpravě uvidíš, jak to všechno vypadá v praxi a jak to berou děti. Ale jak skauting jako výchovný systém v našem oddíle vstupuje do světa a mění ho – a jestli k lepšímu – to budeme moc pozorovat za pět, deset, dvacet let. Ale to je myslím osud každé výchovy, ne? ☺

Zdraví

Marta

P. S.: Když budeš šikovný, proklikáš se na našem webu až k pozvánce na výpravu do Orlických hor. Heslo – speciálně pro tebe: déjá vu.

Ahoj Marto,

Původně jsem si slíbil, že tě s franštinou už nebudu otravovat, ale musím. Připadal jsem si jako pitomec, když jsem se marně pokoušel dostat k té pozvánce. Zadával jsem heslo snad dvacetkrát, než jsem si všiml, jak jsi to ve svém dopise napsala. Chápu, že každý nemá francouzskou klávesnici, ale ten akcent na „A“ má být obrácený: „déjà vu“. Konec jazykového koutku! ☺

Díky za tvůj dopis. Psala jsi o třech hodnotách: jednotlivce, společenství a skutečnost, která je přesahuje. Zatím si pod tím nic moc neumím představit, ale začínám tušit, že skauting je myšlenkově daleko bohatší, než jsem si představoval. Jenom ten úvod zněl trochu jako sociální inženýrství. Na druhou stranu ten váš web je až pozoruhodně normální. O to jsem zvědavější na pokračování – takže jsem na příjmu!

Honza

P.S.: Co jsou to vůdcovky?

Čau Honzo,

Za to „dělá vu“ se omlouvám, příště nebudu vymýšlet hesla v jazycích, které neumím. A zato půjdu rovnou k té první ze slíbených tří hodnot, nebo k první skupině hodnot:

Jednotlivec

První velkou skupinou hodnot skautingu jsou ty, které se týkají člověka. Přesvědčení, že každý z nás je jedinečná lidská bytost. Že člověk, tak jak je, má cenu, má hodnotu, je důležitý. Je důležitý, ať má skvělé vzdělání a nebo je nevzdělaný, ať je černoch nebo indián, ať pracuje s moderními technologiemi nebo se živí lovem a sběrem.

Člověk má hodnotu a ta je nezávislá na tom, co si o tom kdo myslí. Nacisti si mysleli, že hodnotu má člověk árijského typu a ostatní lidé mají buď nulovou hodnotu, nebo hodnotu jako pracovní nástroje, pracovní síly. Jenže – podle skautingu – a podle stovek dalších myšlenkových řešení světa – to tak není. Lidé mají cenu, a ta je nezávislá na tom, zda mohou nebo nemohou pracovat, zda jsou zdraví, nemocní, hendikepovaní tělesně nebo duševně. Lidé mají hodnotu už proto, že jsou lidé.

Já to chápu tak, že hodnota člověka není závislá na mínění lidí – a není závislá ani na mém vlastním mínění. Když udělám nějakou botu nebo se ztrapním, moje okolí mě odsoudí nebo se mi vysměje, sama si připadám jako blbec – toto všechno prostě neznamená, že jsem svoji hodnotu ztratila. Pořád jsem člověk, jsem důležitá a jedinečná. Nikdo, ani já sama, o mé hodnotě nerozhoduje, nemůže mi ji vzít, nemůžu si ji vzít. Ať jsem v jakkoli těžké situaci, jsem jedinečná lidská bytost a s jako takovou se sebou musím zacházet.

Uznávání hodnoty **Člověk** a věcí s tím spojených má dalekosáhlé důsledky do osobního života. Člověk je tu od toho, aby především poznával sám sebe. Zkoumal, odkud přichází, tedy z jaké rodiny, z jakých tradic, s jakými představami o světě... a také, kam kráčí. Co je smyslem jeho existence, čemu chce svým životem prospět, komu pomáhat, v čem se realizovat. Člověk, který ví o svých dobrých i špatných vlastnostech, nedostacích i přednostech, je schopen přijmout sám sebe, mít se rád, tak jak je, a zároveň se snažit sám sebe posouvat. Pečovat o své zdraví, vzdělávat se, vstoupit na cestu sebevýchovy k osobní integritě.

Hodnota „člověk“ je závazkem i pro mou práci oddílové vůdkyně – vyplývá z ní, že nemůžu brát oddíl jako masu, ale musím vnímat každého jednotlivce jako unikátní lidskou bytost s vlastními potřebami, touhami, sny.

Mnoho hnutí, ideologických a filosofických směrů chtělo „měnit svět“. Posláním skautingu je měnit svět skrze osobní rozvoj jednotlivců, skrze jednotlivé lidi, nikoli skrze likvidaci „nevhodných“ společenských tříd, náboženství, ras, národů; nikoliv nastolením nějakého „zaručeně správného pořádku“; nikoliv konzumní ideologií neomezeného růstu spotřeby.

Takže žádné sociální inženýrství, ale každodenní pipláčka. Ale radostná! Pro dnešek asi stačí, když napíšeš, pošlu ti „Společenství“.

Marta

P.S.: „Vůdcovky“ jsou vůdcovské zkoušky. I my dobrovolní volnočasoví pedagogové se vzděláváme, nejen vy profici. ☺

Ahoj Marto

Musím říct, že mě tvůj minulý dopis velmi zaujal. Měl jsem tendenci skauting vnímat – na základě toho, co jsem se o něm dozvěděl ve škole – jako hnutí spíše kolektivistické. I tvůj první dopis o „snaze měnit svět“, mě v tom celkem utvrdil. A tak mě teď překvapilo, jak velký důraz klade skauting na jednotlivce, na jeho individualitu a osobní rozvoj. Ale pokud si pamatuji, tak v příštím dopise to bude o „společenství“. Nedostaneme se tím konečně k té stádnosti?

Už jsem zvědav na další pokračování!

Zdravím.

Honza

Ahoj Honzo,

Máš pravdu, dneska ti pošlu něco o skupině hodnot souhrnně nazvaných „Společenství“. Ale neboj se, nebude to žádná snaha o zahrnutí jednotlivců do jednoho stáda tak, aby nikdo nevyčníval. Naopak. Východiskem je vlastně zase jeden každý človíček, který ale nežije sám na pustém ostrově. Kolem něj a s ním jsou další človíci:

Společenství

Člověka vidí skauting nikoliv jako osamělé, na všech nezávislé individuum, ale jako toho, kdo žije uprostřed ostatních. Proto další velkou hodnotou skautingu jsou lidské vztahy. Přesvědčení, že člověk + člověk není prostý součet dvou lidí. Že vazby mezi jednotlivci mají obrovský význam, že bez našich blízkých, bez našich společenství nemůžeme existovat. Že to, co děláme, děláme podstatně i pro druhé a kvůli nim.

Každý člověk žije v mnoha různých společenstvích. Rodina, oddíl, školní třída, pracovní kolektiv. Skautská hodnota „společenství“ ovšem zahrnuje i širší okruhy. Lidé z jednoho města, občané téhož státu, obyvatelé kontinentu, lidstvo a také svět jako celek, tedy nejen lidé, ale i prostředí v němž žijeme, živí tvorové i neživé věci, které nás obklopují. Jak se rozvíjí komunikační technologie, mohou i děti přímo prožívat vzájemnou závislost lidí z různých koutů světa, ve které spočívá pro život na Zemi nejen hrozba, ale i naděje.

Společenství jako hodnota zase není jen konstatování, ale závazek pro nás vedoucí: vztahy rozvíjet, kultivovat, žít tak, abych vztahy mezi lidmi budoval, nikoliv bořil – a totéž předávat dětem v oddílech:

Učit je být tvořivými členy společenství, stavět a rozvíjet přátelství, být fér k ostatním, dávat druhým prostor i prosadit se mezi nimi, nemaskovat své nedostatky, být otevřený, nabízet ze sebe to, čím druhým mohu posloužit. Nejviditelnějším praktickým důsledkem respektování této hodnoty je uplatnění družinového systému v životě oddílu.

Víš Honzo, ta hodnota „Společenství“ je vlastně první, kterou si člověk ve skautingu prožije. Chvilku trvá, než si uvědomíš, že skauting ti nabízí úžasnou možnost osobního rozvoje. Že je to cesta, po které se dá jít hodně dlouho, asi i celý život. A „přesažené hodnoty“, o kterých ti budu vyprávět příště, ty jsou někdy tak těžko uchopitelné, že si je někteří neuvědomí nikdy. Ale společenství – to je něco, co nepřehlédneš na své první skautské schůzce nebo výpravě. Vnímáš, že ses dostal mezi lidi, kteří nejsou jen tak shluk, ale opravdová parta. Cítíš, jak sdílejí společné zážitky, humor, respekt jeden k druhému, ... prostě se mají rádi. A pokud tam tohle nefunguje, tak nefunguje nic. A ještě jedna věc je na skautingu úžasná: že to takhle bývá i s lidmi, kteří se vidí poprvé. To se sjedeme na nějakém kurzu, kde nikdo nikoho nezná – a za týden brečím jak želva, že se s těmi lidmi musím rozejít a všichni si slibujeme, že si budeme psát a budeme se scházet. A víš co je nejpodivuhodnější: že to většinou opravdu děláme!

Měj se

Marta

Ahoj Marto,

Tvůj poslední dopis se mi četl snadno. Prostě jsem si to přebral tak, že skautská družina je prostě dobrá parta a životem v té partě se skauti učí být kamarádi. Nejen ostatním skautům, ale prostě vůbec. Takže to jsem snad pochopil. Bojím se ale, že s těmi třetími hodnotami, „které přesahují“, jak jsi je označila, to nebude tak jednoduché. Zatím pořád nevím, co si mám pod tím představit. Nějaké náboženství?

Honza

Ahoj Honzo,

Dneska se pokusím vysvětlit ty „hodnoty, které nás přesahují“. Budu jim zkráceně říkat „přesažné“. Na kurzu pro vůdce oddílů jim Jirka (který nám o tom povídal) říkal „transcendentní“, ale já nemám ráda cizí slova.

Ptal ses, jestli ty přesažné hodnoty jsou nějaké náboženství. Jednoduchá odpověď by byla: nejsou! Skauting není spojen s nějakým konkrétním náboženstvím, ani se nesnaží sám náboženstvím být. Ale to by přeci jen byla odpověď až příliš jednoduchá. Zkusím to říct takhle: pokud jsi věřící, pak se ty hodnoty nejspíš v podstatě kryjí s tím, v co věříš. Protože Bůh je pro tebe tím, co všechno přesahuje. Skauting je ale nezávislý na jakémkoliv náboženství. Skauti jsou křesťani všech možných církví, muslimové, buddhisti, ... na co si vzpomeneš. Mezi skauty je také spousta těch, kteří se k žádnému náboženství nehlásí. To nevadí. Skauting to po nikom nežadá. Chce jen, abys věřil v „něco“, co nás přesahuje. V nějaké hlubší hodnoty, než ty, které jsme si jen mezi sebou „dohodli“:

Přesažné hodnoty

Třetí velkou skupinou hodnot jsou hodnoty, které nejsou přímo vidět, nemůžeme na ně takříkajíc „ukázat prstem“, a přesto jsou pro náš život nesmírně důležité. Jsou totiž rozhodující oporou hodnot z těch dvou předchozích oblastí. Právě z nich bere svou sílu přesvědčení o jedinečné hodnotě každého z nás, kterou nám nikdo nemůže vzít, i přesvědčení o hodnotě každého skutečného vztahu, pro který má smysl třeba i obětovat život. Říkám jim „přesažné“, protože jsou to hodnoty nezávislé na člověku, nejsou jeho výmyslem. Samy o sobě nejsou ani závislé na lidském vnímání. To může působit docela potíže, takže člověk nemusí hned tak objevit, jak jsou důležité pro jeho život i život nás všech. Ale přesto tyhle hodnoty člověk může zažít: jakýmsi zvláštním způsobem je cítí, někdy víc tím, že je postrádá, jindy tím, že je za ně vděčný a jindy je třeba „zahlédne“ i při soustředěném přemýšlení. A tak na základě vlastní zkušenosti věří, že jsou.

Co to tedy je konkrétně? Patří sem mnoho těch věcí, za které lidé v dějinách bojovali, kvůli kterým se nechali upalovat na hranicích nebo střílet, proč dělali revoluce... a ovšem také to, co je ve skautském slibu a zákoně. Co by to mohlo být? Spravedlnost – víme o ní, že je a má být, cítíme, když je nějaký zákon nebo rozhodnutí špatně, postrádáme ji. Svoboda – chybí nám, nemůžeme bez ní být a nesmíme se s tím, že nám ji někdo bere, naše lidství ji potřebuje. Pravda, pravdivost – i když nikdo neví, že lžeme, přesto se pravda neztrácí, je tu, mimo nás, nezávisle na nás. Láska – princip vztahu – pozitivní nasměrování a schopnost přinášet oběti za hodnoty, které stojí za to (rodina, lidé, vlast).

Zvláště u těchto hodnot je nezbytné, aby je člověk přijal opravdu svobodně. Jinak se s nimi nikdy pořádně nepotká... Třeba vlast – co to vlastně je? Není to jen kus země. Jsou to také lidé, kteří v ní žijí. A nejen ti, co tu žijí dnes. Jsou to ti před námi, kteří utvářeli její dějiny a na něž my navazujeme. Ale i ti, co teprve přijdou a kvůli kterým ji nesmíme ničit. Ale je to i práce, hodnota generacemi obdělávaných polí, božích muk v polích... Vlast není nic, co by bylo vidět a na co by šlo sáhnout. Ale to neznamena, že není. Vždyť kolik tisíc lidí pro ni bojovalo a zemřelo! Ale je obrovský rozdíl, když se někdo sám rozhodne jít za vlast bojovat... a když ti to někdo nařídí pod pohrůzkou násilí.

Válčit za vlast sice našťestí nemusím, ale v malém si to řeším často. Naučila jsem se, že nutit někoho, aby respektoval nějaké hodnoty, je počínání nejen proti lidské svobodě, ale je to i k ničemu. Jistě, člověk přijímá „své“ hodnoty i pod vlivem okolí, ale musí mít dostatek svobody, aby je přijal sám za sebe. A řeší to během života mockrát. Když zůstaneš u skautingu i ve svých 18, 20, 25 letech, už pravděpodobně máš za sebou několikere přemýšlení o životě a o tom, co má a nemá smysl. Vedení oddílu přináší perné chvílky, občas i těžké hádky se střediskem nebo spolupracovníky, dohady s rodiči. Peníze za to nejsou, takže z pohledu „něco za něco“, zvláště, když oddíl nešlape, jak má, jsi pořád spíš v záporných číslech. Ale přesto cítíš, že to má cenu, že to má smysl, že je to možná někdy smysluplnější než práce, která tě živí, nebo škola, kterou studuješ.

Skauting je jeden z výchovných směrů, který je přesvědčen o existenci hodnot, které jsou nezávislé na člověku, a právě proto mají ústřední roli v jeho životě. Jsou to jakési obdoby zákonitostí, kterými se řídí svět přírody. Skauting se na ně orientuje a chce je uskutečňovat, chce „jim sloužit“. Skauting jako myšlenkový směr je postaven na přesvědčení, že lidskou existenci v její každodenní bezprostředně viditelné a hmatatelné podobě nese skutečnost hodnotová, a že v této hodnotové skutečnosti lze teprve skutečně ukotvit lidský život.

Jirka nám ještě říkal, že: „Skauting nabízí duchovní zakotvení nenáboženského typu“. Skauting není ani církev ani náboženství, ale je to parta lidí, kteří ty přesažné – nebo chceš-li, duchovní – hodnoty hledají. Honzo, pro dnešek to asi stačilo. Nevím, jestli se mi to podařilo vysvětlit srozumitelně, příště se pokusím ještě všechny ty principy nějak shrnout dohromady. Měj se!

Marta

Ahoj Marto,

Tenhle dopis byl opravdu docela náročný. Já jsem nikdy do žádného kostela nechodil a tak jsem si o takových věcech přemýšlel jenom tak „soukromě“. A mám pocit, že to mám sám pro sebe srovnané. Stejně jako ty si myslím, že kategorie „dobro“ a „zlo“ existují a není to jenom tak, že dobré je to, co si odhlasuje většina. Ale vyjádřit ten

zbytek – to je dost těžké, vid’? A představ si, že já jsem si teprve nad tím tvým posledním dopisem uvědomil (co ty víš zjevně už dlouho), že člověk nemůže vychovávat a přitom neumět nějak vyjádřit, v co vlastně věří. Že nemůžeš někoho něco učit a přitom neumět nebo nechít odpovědět, proč to vlastně děláš. A tu otázku mi asi dříve nebo později nějaký student položí...

Na tom se tedy se skauty shodnu. Ale asi nejen se skauty?

Honza

Ahoj Honzo,

Skauting samozřejmě není jediné hnutí, které hledá nějaké přesazné hodnoty. Pokud to takhle vyznělo, tak jsem se nevyjádřila dobře. Ostatně už to, že hledáme nějaké přesazné hodnoty, znamená, že nám nemůžou patřit, ani na ně nemáme patent.

Slibila jsem, že se pokusím to celé povídání o hodnotách shrnout. Ty tři skupiny hodnot skautingu (člověk – společenství – přesah) směřují ke třem principům skautingu. Obvykle jsou formulovány jako závazek: „služba“ nebo „povinnost“. Povinnost k sobě, k bližním, k Bohu/bohu. A jsou formulovány i ve slibu, kde je to trochu poetičtěji, ale je tam zase ta samá trojice:

- *sloužit nejvyšší Pravdě a Lásce (čili nejhlubšímu zdroji všech hodnot; přičemž pravda je základem osobního růstu a láska základem společenství),*
- *plnit povinnosti vlastní a zachovávat zákony skautské (jednotlivec a jeho osobní rozvoj),*
- *být připraven pomáhat (lidské vztahy, společenství).*

A jsou formulovány i ve skautském desateru, kde je to naopak méně poeticky, zato pragmaticky, konkrétně a jasně, aby dosah jednotlivých principů do každodenního života chápalo i desetileté dítě.

Poslání skautingu, tedy zlepšení světa skrze osobní rozvoj jednotlivce zakotvený v hodnotách „člověk“, „společenství“ a „přesah“, to je myšlenkový základ skautingu, jeho podstata, to „proč a kvůli čemu“ má skauting smysl. Jeho podloží. Jeho obsah. Základ, na kterém se teprve staví skauting sám, jeho vnější podoba, systém výchovy. Myšlenkový základ není celý skauting. Je to jeho podklad a pohled, kterým měříme svět a naše pokusy v něm něco dělat. Je to hodnotová základna, která dává smysl praktickému oddílovému konání, tedy soustavě zvané skautská metoda a jejímu uplatnění v životě oddílu. A tři základní principy skautingu jsou střelkou kompasu ukazující k hodnotám, na kterých skauting stojí. Jsou skautům náповědou, kdykoliv se ocitnou na křižovatce cest.

Honzo, většinu života mi nebylo moc jasné, co to ty principy vlastně jsou. Dneska to beru tak, že směřují k hodnotám – takovým jako tisíce jiných – které řadím ve svém

životě na přední místa. Ne proto, že mi to nařizuje skauting. Asi jsem je pro svůj život objevila mezi skauty – člověk se k nim pravděpodobně prohrabává v tom věku mezi 13 lety a skutečnou dospělostí – ale beru je pro sebe jako důležité, protože chci, protože jsem přesvědčená o tom, že má cenu vážit si lidí jako jednotlivců, vážit si vztahů a vážit si jistých vše přesahujících hodnot – i tehdy, když z toho člověk nic nemá nebo je dokonce v mínusu – s někým si něco rozhází, pohorší atd. Podle mě má prostě cenu si občas s někým něco rozházet, když jde o věci, na kterých záleží. Když se na středisku budeme hádat kvůli krojům, tak tím podle mě popíráme princip společnosti. Bouráme společenství jen kvůli tomu, že vlčata nosí trika a skauti košile? Tady je něco špatně. Nejprve jde přeci o svět a vztahy mezi lidmi, košile jsou druhotné. Chce mi někdo z rodiny mluvit do toho, že dělám práci za málo peněz? Ano, ale je to práce, která mě baví, já v ní vidím smysl a mám právo rozhodnout o tom, co chci dělat. Život je podle mě právě o neustálém vyvažování mezi vztahy a hodnotami. Ty dvě věci jsou v napětí, nejde předem rozhodnout, zda dát přednost tomu či onomu. Je to i ve slibu – Pravda a Láska – ne jedno, nebo druhé. Vážit si společenství i určitých zásad, pravidel, pravd – a hledat mezi tím rovnováhu. V tom se podle mě skrývá svoboda volby.

Když se vrátím k výše uvedenému: jako dospělý člověk máš právo dělat, co tě baví, i když si tvoji rodiče myslí, že bys měl jít dělat něco jiného za lepší peníze. Jenže, co v situaci, kdy už nejde jen o tebe? Co když budeš mít rodinu, manželku na mateřské a tvůj plat vám nebude stačit? Má tvoje žena právo na tebe tlačit, nutit tě, abys šel dělat jinam? Je tohle ještě o tom, co tě baví a nebaví? Do jaké míry bys měl brát v úvahu další lidi kolem sebe? Třeba ty, co jsou na tobě závislí? Zůstává volba povolání vždycky jen na tobě?

Je možné, že se mé pojetí těch věcí bude ještě měnit a třeba i hodně. Ale co mi je jasné – že člověk si hodnotový žebříček musí najít a přijmout nebo nepřijmout pro svůj život sám. Skauting mu v tom může jen pomoci. A snaží se o to něčím, co se nazývá „skautská metoda“:

Skauting jako systém výchovy (skautská metoda)

Poslání založené na hodnotách je obsahem skautingu. Skauting je pokus jít za zlepšením světa tím, že lidem budeme ukazovat důležitost hodnot **člověk – společenství – přesažnost**. Ale skauting je jedinečný a odlišný nikoliv obsahem – na něm se s mnohými shodneme – nýbrž formou. Skauting svůj cíl uskutečňuje rafinovaně – nevykládá o tom na kongresech dospělým, ale

- orientuje se na děti a mladé lidi a
- vypracoval pro ně fungující systém výchovy

A to už je forma. Aby měla smysl, musí být napřena k obsahu. Ale aby měl obsah účinnost, musí mít zajímavou formu. Tou formou je orientace na mladé lidi a fungující systém výchovy zvaný „skautská metoda“.

Jak jsme řekli výše, skauting vznikl jako jeden z mnoha historických pokusů o nápravu světa. Zlé skutečnosti nás často přesvědčují, že svět není ideální. Mohlo by v něm být ovšem o mnoho méně bolesti a utrpení, kdyby lidé nekašlali na neviditelné hodnoty, které mají smysl (Láska, Pravda...), a cenili si sami sebe navzájem a vztahů mezi sebou. K takovému závěru došli mnozí, mnozí také našli nějakou odpověď na klíčovou otázku – co s lidmi, aby dělali svět nikoli ještě horší, ale lepší než je?

Skauting si na ni odpověděl takto:

Náprava lidstva jako celku je možná jen skrze nápravu jednotlivých lidí. A náprava jednotlivých lidí je možná pouze skrze výchovu. Výchova dospělých nefunguje zdaleka tak dobře, jako výchova dětí a mladých lidí, kteří objevují svět, hledají kotvu pro svůj život, nejsou v zajetí stereotypů a nedolehla na ně tíže světa natolik, aby si vybudovali nějaké obranné postoje vůči ostatním typu: oko za oko, zub za zub.

Skauting je tedy cestou „vylepšování“ světa skrze sebevýchovu mladých lidí k hodnotám, které mají smysl. Posláním skautingu je usilovat o „všestranný rozvoj jednotlivce na základě jeho osobního rozhodnutí, zacílený k jeho plnohodnotnému zapojení do lidského společenství“. Skautská metoda má pomáhat účinně toto poslání naplnit. Jde o unikátní výchovný systém, který kombinací různých výchovných prvků vede člověka na cestu sebevýchovy, tedy celoživotního úsilí o osobní všestranný rozvoj, probíhající současně ve společenství vrstevníků, kteří si v tom pomáhají. Pro skauting je výchovná metoda tak důležitá, že byla dokonce zakotvena do stanov organizace:

Skautská výchovná metoda vede mladého člověka na cestě osobního růstu, je soustavou výchovy a sebevýchovy vedoucí k upevňování charakteru, vytváření hodnotového systému, rozvoji dovedností a znalostí.

Skautskou výchovnou metodu tvoří systém vzájemně provázaných prvků, jimiž jsou:

- skautský slib a zákon jako vyjádření životního stylu a hodnotového systému
- učení se prostřednictvím praktických činností a her
- týmová práce v malých skupinách (obvykle družinách) rozvíjející spolupráci, vůdčí schopnosti a odpovědnost za druhé
- zájem a spoluúčast každého mladého člověka na jeho osobním rozvoji
- symbolický rámec nabízející pro určitou věkovou skupinu výchovnou motivaci a inspiraci
- pobyt a činnost v přírodě, její poznávání a ochrana
- podpora mladých lidí dospělými a vzájemná spolupráce
- služba společnosti
- postupné stimulující programy
- využívání skautské symboliky a výchovného prostředí

O skautské metodě ti, Honzo, budu ještě psát. Ale v jednom dopise to nezvládnou. Tak jsem si pracovně rozdělila celou tu metodu do sedmi kapitol:

1. zákon a slib
2. učím se tím, že to dělám
3. družinový systém
4. symbolický rámec
5. program osobního růstu
6. příroda
7. podpora dospělými

Možná tě napadlo, že se mých sedm kapitol podobá oněm deseti bodům ze stanov. Kryjí se, ale je jich jiný počet. Já myslím, že to nevádí. Mám v sedmi bodech totéž, co stanovы v deseti, jen trošku jinak uspořádané. Uvidíš. Je přece jedno, na kolik dílků nakrájím koláč, důležité je, že jde stále o ten samý koláč. Rozdělení na sedm bodů jsem před časem našla v jedné anglické příručce (francouzsky vyšla taky ☺) a líbilo se mi to, tak se toho držím.

Navíc – já mám pocit, že ať to napíšeš jakkoliv, stejně vždycky něco chybí. Já to neumím úplně popsat. Ty body jsou jenom taková kostra, která sama o sobě nežije. Ale studenti medicíny také studují kostru, aby rozuměli živému tělu.

*Honzo, příkládám pozvánku na výpravu. Jestli chceš být pořádně v obraze, přečti si povídku Jiřího Stránského Tichá pošta. Je to o tom, jak dva mladí kluci ze Sudet objevili na konci války za vesnicí zraněného francouzského výsadkáře. Ve vsi zůstat nemohl, hrozilo, že ho objeví nacisté a to bude konec jak Pierra, tak rodiny, která ho ukrývá. Nakonec děti vymyslely, že ho na saních dostanou na druhou stranu fronty... Je to pěkně napínavé, vůdci dětských part se domlouvají ve škole, Pierra si předávají tajně na pomezích jednotlivých vesnic. Pořádně nebezpečný podnik – kluci a holky, kteří proti sobě bojují v tradičních vesnických bitkách, se najednou spojí, aby zachránili život cizímu vojákovu – no, nejlepší je, že prý je to podle skutečnosti! Budu moc ráda, když to pojedeš. Pošli mi kdyžtak prosím SMSku!
Těším se na viděnou.*

Marta

Honzo,

ještě jednou díky za to, že jsi nám zahrál Pierra. Bez tebe a tvé francouzštiny by to nebylo ono. Ten efekt, že jsi byl pro děti úplně cizím člověkem, byl dokonalý a přidal hře na důvěryhodnosti. A teď, jak jsem slíbila, k jednotlivým prvkům skautské metody (když to půjde, zkusím k tomu přidat příklady ze sobotní Tiché pošty):

1. Zákon a slib

Zákon a slib nejsou smyslem skautingu, ale vyjádřením tohoto smyslu. Jsou to vlastně „básničky“, které stručným, zapamatovatelným a dětem srozumitelným způsobem přeríkávají hodnoty, ke kterým směřuje skautská výchova. Obě mluví jinými slovy o týchž věcech. V deseti bodech zákona a stejně i ve slibu najdeme jak péči o vlastní rozvoj, tak službu bližním i pokoru před tím, co nás přesahuje.

Zákon je přehledným vyjádřením toho, co v životě „má cenu“. Má cenu pomáhat druhým, mluvit pravdu, cenit si vztahů mezi lidmi, vážit si přírody...

Dospělý člověk má pravděpodobně vlastní pojetí toho, co je a není důležité, co podle něj je správné a jak má utvářet svůj život i vztahy k druhým lidem. Zřejmě si žebříček svých osobních hodnot vyjádřil vlastními slovy. Pro děti, které svůj systém hodnot teprve hledají a tvoří si jej, je užitečné, aby takový přehled toho, co je a není správné, měly daný z vnějšku. Pomůže jim se rozhodovat a později si na jeho základě samy určit, co považují za „zákony“ svého života. Proto je vhodné, aby se děti skautský zákon naučily a prožily jeho praktický dosah. Není nutné znát jej nazpaměť odpředu i odzadu. Není třeba bavit se na schůzkách o tom, co chce tenhle bod zákona asi říct, nebo vědět, kolikátý je v pořadí. Mnohem lepší je připomínat si ho v konkrétních situacích, kdy je třeba rozhodnout – prostě uplatňovat ho v každodenním životě oddílu a ukazovat dětem, že skautský zákon může být užitečným pomocníkem na cestě světem. Důležité je, že naše skautské desatero pokrývá nějak vztahování člověka k sobě, k druhým i ke světu (přesažných) hodnot. Když jej dítě zná, může jej použít jako svého průvodce a učit se lépe vidět a hodnotit sebe sama ve světě. Skautské desatero – ale i třeba trochu jinak poskládaný soubor pravidel – je východiskem na cestu sebevýchovy.

Skautský zákon není souborem zákazů. Je formulován pozitivně – skaut je pravdomluvný, skaut pomáhá, skaut chrání přírodu... Je nabídkou, podanou rukou, podnětem, pomůckou, která mladému člověku – pokud on sám na to přistoupí – pomůže vzít život do svých rukou a utvářet jej ve prospěch svůj i svého okolí.

Zákon není klacek, kterým bych mohla bít děti po hlavě: „Teď ses provinil proti zákonu! To jsi skaut? Odříkej desatero!“ To prostě nejde. A nejen proto, že bych tím ubližovala dětem. Já bych ubližovala i tomu zákonu, rozumíš mi?

Také slib je prvek skautské metody. Je to typicky věc, která vede od výchovy k sebevýchově, od vnějšího působení ke zvnitřnění.

Proč vlastně mladý člověk chce složit skautský slib?

Je to možnost napřít svůj život cíleně nějakým směrem. V člověku, kterému je 12, 13, 14, 15 let, je síla a chuť být tvůrcem svého života i svého okolí, chuť nežít ze dne na

den, ale o něco se snažit, někam jít. Skautský slib pomůže vytyčit cestu a dá motivaci se jí držet. Kromě toho vřadí člověka plnoprávně do společenství oddílu. Skaut přestává být malým dítětem, jehož život utvářejí druzí. Vědomě a sám za sebe se rozhodl určit směr svého života. Dostane-li možnost rozhodnout o svém životě, rozmyslet si, zda slib chce složit a kdy, požádat oddílovou radu o možnost slib složit, sáhne si – možná poprvé takto závažně ve svém životě – na vlastní samostatnost, na odpovědnost za vlastní žití. Možná poprvé prožije to, že má život ve svých rukou.

Slib není konec. Není potvrzením, že skaut je bezvadný v chování k druhým a v dodržování skautského zákona. Je prvním krokem na cestě k tomu, aby mu ležel na srdci vlastní rozvoj a dobré vztahy s ostatními. Proto je v něm také formulace „jak dovedu nejlépe“. Jde o maximální snahu, relativní posun vzhledem k vlastním možnostem, nikoli o absolutní výkon. Proto je otevřenou branou k práci na sobě a ne cílovou páskou. Stále je co zlepšovat, stále je kam směřovat. Slib není odměna na konec, ale spíš něco jako startovací plocha.

Vůdce, který nechá rozhodnutí o složení slibu na každém jednotlivci, vyšle k lidem ve svém oddíle důležitý signál: jste mladší než já, ale já vím, že jste samostatně myslící lidé. Uznávám vaše právo rozhodovat o vlastním životě a věřím, že se rozhodnete poctivě a opravdově a odpovědně.

Možná ti nepřišlo, že bychom cokoli o slibu a zákoně do sobotní Tiché pošty zařadili. Výslovně se tam skutečně neobjevilo ani to, ani ono. Na druhou stranu to, co obojí vyjadřuje, tam nechybělo. Byla to jen hra, ale nebyla vlastně tolik o partyzánech a gestapu, jako o lidském společenství, pravdě a loajalitě, pomoci, charakteru a naději. O hodnotách, které mají smysl. Co myslíš?

Marta

Ahoj Marto,

K společnému víkendů s tvými skauty už se nebudu vracet, své dojmy jsem ti řekl cestou zpátky ve vlaku. A myslel jsem to upřímně, opravdu to byl pro mě mimořádný zážitek.

Jsem teď ještě zvědavější na pokračování tvých dopisů. Pochopil jsem už, že vy skauti berete opravdu vážně své principy (člověk – společenství – přesah, už si to pamatuj si ☺). A tak to máte i ve slibu a dokonce desateru, aby nikdo nemohl zapomenout, o čem ten skauting je. Ale na tom tvém minulém dopise mě nejvíc zaujalo, že se slibem a zákonem zacházíte nejen jako s vyjádřením cílů, ale i jako s výchovným prostředkem. Nevím, jestli se vyjadřují srozumitelně, ale tahle pedagogická přesmyčka mě – i profesně – velmi zaujala. Že nejvyšší cíl může být i každodenním prostředkem. Mnohem častěji se setkávám s tím, že se naopak prostředky povyšují na cíle. Ke škodě všech zúčastněných.

Tak jak to bude dál?

Honza

Ahoj Honzo,

téměř dokonale jsi shrnul, co jsem se pokusila minule napsat. Ano, slib a zákon jsou vyjádřením hodnot, ke kterým se snažíme jít. Jsou ale také každodenním prostředkem hledání cesty. Ted' zkusím vysvětlit druhý bod z těch mých sedmi:

2. Učím se tím, že to dělám

Že nemá valnou cenu učit se něco jen teoreticky, je pedagogům známo nejmíň od dob Jana Amose ☺. Vždycky je lepší mít nějakou hmatatelnou, konkrétní zkušenost. Když si hlídky předávaly na smluvených místech sáně, bylo potřeba Pierrovi převázat ránu na noze. První hlídka – ta, co tě objevila, musela návod na správný obvaz najít v knihách. Když se pak družiny setkaly na hranicích vesnic, kromě naložených saní si předávaly i návod na správný převaz – věřím, že zraněnou nohu teď umí obvázat i nejmladší z našich skautek.

Tys přitom sehrál důležitou úlohu, když jsi je upozorňoval, kde by obvaz mohl tlačit nebo škrtit.

Zásada „Učím se tím, že to dělám“ (Learning by doing) odráží aktivní přístup skautingu k výchově. Skauting lidem pomáhá rozvíjet se tím, že jim dává příležitost získat konkrétní, praktické zkušenosti. „Učení se tím, že to dělám“ se neomezuje jen na praktické nebo manuální dovednosti. Skauti se například učí chápat zodpovědnost tím, že ji přijímají. Nezískávají znalosti, dovednosti a postoje v abstraktním kontextu, odtržené od reality. Neučí se šít proto, aby uměli šít, ale třeba proto, že chtějí uspořádat divadelní představení ve vlastních kostýmech. Učí se zvládat konflikty nejen nějakou pro ten účel uměle zařazenou aktivitou, ale především úplně přirozeně, tedy ve chvílích, kdy v oddíle nastanou nějaké neshody.

Když tě jedna družina ukřývala v hájovně, druhá měla za úkol přejít frontu a najít velitele ruské jednotky. Jenže nacisti polovinu družiny zajali. Druhá půlka zažila zásadní dilema – projít za frontu a vyřídit vzkaz nebo se pokusit osvobodit zajaté kamarády? A nebo se vrátit do vesnice a požádat další dva týmy o pomoc? Jenže – tím se připraví o cenné body a možná i o vítězství...

A své zážitky měla i zajatá část – pokoušela se signalizovat svoji polohu, hádali se, jestli zkusit své strážce obelstít nebo pasivně čekat, co se stane atd. Tady jsme děti dostali do situací, kde mohly poznávat sebe samy i své kamarády. Sáhly si na své možnosti, řešily konflikty mezi sebou, byly nuceny spolupracovat a dát všanc vítězství kvůli jednomu člověku – kvůli tobě. Když jsme pak ve vlaku tyhle situace společně znovu rozebírali, cíleně jsme se ptali tak, aby děti vytěžily a znovu si pro sebe zpracovaly svoje zážitky. A to už jsou zkušenosti, které se jim neztratí.

Dospívající lidé touží po aktivitě, výzvěch a dobrodružství. Skauting usměřňuje jejich energii a poskytuje jim bohaté prostředí k učení, hledání, experimentování, objevování. „Učení se zkušeností“ povzbuzuje k aktivnímu přístupu k životu, vede kluky a holky k zapojení do všeho, co se jich týká. Pomáhá jim objevovat vlastní schopnosti a tvořivě je využívat, vzít život do svých rukou – ne jen přihlížet.

Díky tomu je skauting mimořádně účinným nástrojem také při rozvoji duchovního života: místo výkladů přivádí člověka k vlastní zkušenosti. A tu pak umožňuje reflektovat. Také proto je ve skautském slibu s přesaženými hodnotami spojeno slovo „služba“. Sloužit totiž znamená něco dělat. Skauting tedy i duchovní hodnoty učí hledat tím, že se „něco dělá“. Služba je vlastně závaznost někomu nebo něčemu, která se projevuje konkrétními činy. A co je služba jako část skautské metody? Konání praktických krůčků na cestě k hodnotám jednotlivce – společenství – přesažné skutečnosti. Tím, že dělám něco pro své okolí, se učím objevovat tyto hodnoty ve svém životě.

Zní to možná příliš složitě, fakticky je to ale jednoduché. Přestat na chvíli mluvit o tom, že je dobré chránit přírodu nebo myslet na chudé děti v Africe... a pustit se do pořádné práce. Uspořádat veřejnou sbírku na školu v Etiopii nebo třeba vybrat z potoka stoleté harampádí, pustit se do obnovy kapličky v pohraničí, co od války chátrá, prostě cokoli. Ten krok od hezkých úmyslů k činům jako by někdy byl skoro nezvládnutelný. Proto chceme děti ve skautu učit, že úmysly nestačí. Že je dobré a potřebné zabrat. A funguje to taky opačně – když se pustím do pořádné práce, zkusím si, jaké to je, vychutnám si pocit, že jsem to skvěle zvládla – učím se tím i trochu jinak přemýšlet. Učím se docenit práci druhých, vážit si starých lidí, pěkných a užitečných výrobků, přírodních krás...

Malým dětem v oddílech nemá smysl vykládat o tom, že existuje něco jako lidské společenství, které spočívá ve vzájemné závislosti a pomoci. Mnohem lepší je, když je budeme učit všimnout si, že někdo vedle nich potřebuje pomoc. Zpočátku je bude často upozorňovat vůdce: Neměli bychom napsat dopis Pavlovi do nemocnice? Nepůjde ho někdo navštívit? Nenabídneme paní správcové pomoc s úklidem sněhu? Zkusíme obnovit studánku? Děti jsou zvyklé řešit své vlastní potřeby a potřeby těch druhých nevidí. Když jim vůdce pomůže – a je jistě mnoho způsobů, jak to udělat – zvládnou první krok k tomu, aby uměly pomáhat druhým, a tím i podstatný kus cesty v chápání hodnot skautingu.

Dalším krokem je zhodnocení vlastních sil a možností. I to se děti potřebují učit. Když přijdou samy s tím, že chtějí pomoci uklidit sních, vůdce by jim měl pomoci záležitost rozebrat z různých úhlů: Kdo půjde pomoc nabídnout? Máme dostatek nářadí? Jak si rozdělíme chodník? Co budou dělat ti, na které nezbude lopata? Když by jim dal rovnou pokyny, připravil by děti o to cenné, co mohou z jednoduché služby vytěžit: vidět potřeby jiných a rozhodnout se pomoci je jen začátek. Stejně důležité je zvážit, jak nejlépe pomoci a jaké jsou naše vlastní možnosti. A na to navazuje třetí, stejně podstatná fáze výchovy ke službě – převést myšlenku v čin. Prostě skutečně jít a strávit dvacet minut schůzky odhazováním sněhu. Nebo pečením dortu pro nemocného kamaráda.

Nebo také – strávit celý den náročným taháním saní do kopců. Protože služba, i malá, je obětováním něčeho jiného – třeba vlastního pohodlí. Děti by měly zakusit, jaké to je... a že to není tak hrozné... a že odhodlat se je většinou horší než práce sama, i když je třeba těžká... a že nás práce může bavit... a že nás čeká odměňující pocit, když věc dokončíme. A tak hrou, praktickou pomocí, fyzickou prací, přemýšlením o potřebách druhých se děti a posléze dospívající lidé učí prakticky objevovat hodnoty skautingu a hodnoty lidského soužití.

Honzo, o „učení se tím, že to dělám“ jsem se rozepsala hodně zešíroka, a tak dnes nic už dalšího rozebírat nebudu. Možná jsem toho napsala zbytečně moc a bylo by ti to jasné, i kdybych byla o dost stručnější. Ale víš... já sama často zjistím, že děti něco „učí“ místo, abych je to nechala prožít. A někdy i nám skautům chvíli trvá, než nám dojde, co všechno se můžeme učit tím, že to děláme. Nejen vázání uzlů a stavění stanů. Měj se.

Marta

Ahoj Marto,

líbí se mi, že se skauti učí přejít od slov k činům, že nezůstávají jen u povídání o babičkách s těžkou taškou a nevidomých na přechodech, ale aktivně hledají, jak a kde by mohli vypomocet. Jen úplně nevěřím tomu, že i v sobotu se děti naučily něco o službě, mám-li použít skautský žargon. Jasně, raněný voják a přechod fronty, to je báječný námět, ale vždyť fakticky tam žádná práce pro nikoho nebyla. Raněný jsem nebyl, voják taky ne, fronta nikde... Chápu, že se děti naučily třeba běhat nebo řešit konflikty nebo obvázat zraněnou nohu, ale jsi si jistá, že se naučily pomáhat? Já bych přece bez nich neumřel, to si stoprocentně uvědomovaly i ony. Nechci do toho šťourat, ale mám dojem, že tady se stavba trochu hroutí...

Zdravím tě, pozdravuj všechny

Honza

Ahoj Honzo,

asi by nám stavba spadla na hlavu, kdyby byla postavená jenom na téhle hře. Chceme dětem v oddíle ukazovat hodnotu služby a pokoušíme se o to soustavně a různými způsoby. Tentokrát jsme to zkusili skrze hru. Celá sobota byla o pomoci, o investování vlastních sil ve prospěch člověka v nouzi. Ano, byla to jen hra, takže z vnějšího pohledu žádná dřina ve prospěch druhých. Ale zevnitř to byla dřina pořádná a co do prožitků a pocitů dětí si myslím, že to bylo možná užitečnější, než kdybychom den strávili řezáním dříví pro pana hajného. Nebo si myslíš něco jiného?

Podle mě jde stále o totéž – vhodnou kombinaci různých věcí. Na hře se děti naučily trochu, další kus zjistí při sázení stromků, něco až budeme secvičovat divadlo pro Domov důchodců, prostě jednotlivé věci samy o sobě mnoho nezmlžou, sílu má teprve celek.

A abych se někdy dostala k celku skautské metody, napíšu ti tentokrát hned o dalších třech prvcích: družinovém systému, symbolickém rámci a přírodě. První z nich byl při té hře velmi dobře vidět:

3. Družinový systém

Družina je nejmenší výchovná jednotka, malý, 6 – 8členný tým dětí podobného věku. Několik družin tvoří oddíl. Družina má nezaměnitelnou atmosféru a identitu, kterou tvoří společná historie, společné zážitky a vzájemné vazby mezi členy. Identitu vyjadřuje a připomíná jméno, symbol a pokřik družiny. Členové družiny k sobě mají hodně blízko. Jsou nejbližšími spolupracovníky, řešili spolu bezpočet situací, čelili mnoha výzvám, dobře se znají. Těžko si před sebou mohou na něco hrát. Znají své dobré stránky i své chyby, vědí, jak kdo z nich reaguje ve chvílích vítězství i v dobách krizí. Každý z nich je důležitý a pro dobrou činnost družiny nepostradatelný.

Mohli jsme hru postavit jako hru jednotlivců, ale byla by to škoda. Takhle napínavá věc je ideální pro to, aby lidé prožili vzájemnou závislost, učili se důvěře, otevřenosti, komunikaci a spolupráci. Proto jsme to rozehráli jako hru jednotlivých vesnic, představovaných družinami.

Družinu vede rádce, rádkyně. Je stejného věku jako ostatní členové družiny, ale má na svých bedrech zvláštní odpovědnost. Řídí tým, koordinuje činnost členů družiny, má hlavní slovo, když je třeba učinit rychlé rozhodnutí, spolupracuje s dospělými vůdci oddílů a za jejich dohledu tvoří program družiny.

Zvláštní zlom nastal v okamžiku, kdy každá družina musela jednoho člena obětovat – a nevěděla, na jak dlouho. Věděli, že Pierre potřebuje zdatného pomocníka, a věděli, že ten bude chybět i jim. Modrá družina spor vyřešila maximálně demokraticky, v červené se obětoval rádce sám. Zelená prožívala těžkou krizi. Když jsem je pozorovala, měla jsem vážné obavy, že vypadnou ze hry, zabalí to, přestanou žít příběhem a na všechno se vykašlou. Naštěstí zasáhly další dvě družiny – zachránily tím jak Zelenou družinu samotnou, která se dala dohromady, tak celou hru.

Družina má samostatné schůzky i výpravy, plánuje pro sebe program na tábor, soutěží nebo spolupracuje s ostatními družinami oddílů. Jestli družina žije zajímavě a aktivně, je z velké části na ní samotné. Je dost velká na to, aby mohla být partou, která se může pustit do nejrůznějších akcí a dobrodružství. A dost malá na to, aby bylo na každého „vidět“, aby mezi členy vznikla maximální důvěra, otevřenost a přátelství, aby každý zjistil, jakou roli v týmu může zastávat, jaké jsou jeho přednosti, jak nejlépe přispět ke společnému úspěchu, jak se chovat k ostatním, jak povzbudit v problémech a kdy se umět na věc podívat z jiného úhlu. Družina dá každému vyniknout, najít přátele, naučit se podřídit většině i umět se prosadit a hlavně – najít si místo ve společnosti a spolupracovat s druhými.

Když se polovička Červených dostala do zajetí a druhá polovina se po drobných dohadech rozběhla pro pomoc zpátky do vesnice, byla to ukázkové demonstrace toho, že společenství je víc než souhrn jednotlivců...

4. Symbolický rámec

Povídka o tom, jak se děti spojily a dokázaly víc, než dospělí, byla symbolickým rámcem. Dost zajímavým. Partyzáni, nacisti, tvoje francouzština, která je ohromila, sníh (ještě že nás nezklamalo počasí). Děti se do příběhu vžily, věřím, že ne o moc méně, než ty, které před šedesáti lety byly jeho prvními aktéry a kterým šlo skutečně o život. Kdybychom dětem řekli, že budeme tahat sáně s dospělým člověkem přes deset kopců, tak nás asi pošlou do kopru. Jenže zápletka, kterou jsme jim nastínili, je vtáhla. Už se nejednalo o tažení těžkého nákladu přes kopce, ale o to, co je zdraví, život, pomoc, čest, vzájemná závislost, bratrství...

Skauting je výchovou k hodnotám, jenže o hodnotách se nemluví snadno. Jak zprostředkovat jinému přátelství, lásku, spravedlnost, dobro a zlo? Slova na to nestačí, a tak si pomáháme symboly. Podaná ruka, úsměv, kytice růží – to všechno často řekne víc, než věty. Symboly nás odkazují k něčemu, čím samy nejsou, k něčemu, co je za nimi.

Symbolika podpořená kostýmy, názvy herních stanovišť i postav, legendou, dělá z obyčejného lesa kouzelné a tajuplné místo. Hra je jen jako – pocity, city, důvěra, spolupráce jsou opravdové. Symbolika umožní dětem prožít to, co bychom jim jinak zprostředkovali jen těžko – nebýt na světě sám a pomáhat ostatním je důležité. Postavit se společně proti zlu má cenu.

Symbolický rámec je postaven na představitivosti, dobrodružství, tvořivosti a vynalézavosti. Používání symbolických rámců podněcuje vývoj dětí v různých oblastech, pomáhá jim ztotožnit se s hodnotami skautingu, stimuluje hledání a rozvíjení vlastní identity, ale i soudržnost a sounáležitost oddílu. Samotné jméno hnutí – skauting – patří do symbolického rámce, který vymyslel jeho zakladatel, Angličan Robert Baden-Powell. Chtěl oslovit starší chlapce, pomáhat jim rozvíjet fyzické i duševní schopnosti, učit je žít férově a čestně – ale nezačal tím, že by je posadil do lavic a vykládal o tom, jak je dobré mluvit pravdu. Vzal je do přírody, učil je přežít v drsných podmínkách, nechal je prožít, jak se navzájem potřebují. Věděl, že skauting, odvozený od armádního průzkumnictví, mladé kluky zaujme.

Symbolický rámec nemá skauty udržovat v umělém, imaginárním světě. Dokáže ale obohacovat každodenní život a pomáhá překonávat překážky. Umožňuje zažít pocity hrdinství, rytířství, odvahy. Využití symbolů a metafor učí děti chápat abstraktní pojmy, kterými zpravidla označujeme duchovní hodnoty. Stimulování fantazie rozvíjí tvořivost a vynalézavost. Symbolický rámec přispívá k sžití se s oddílem, k prožití odpovědnosti a zájmu o druhé.

5. Příroda

Les, louky, sníh, zima, stopy ve sněhu, ticho. Ve všední den člověk jen nerad ráno vybíhá z domu, vděčně se nechá přes město svést autobusem, přežije sto metrů, které je to od zastávky ke škole... Ale najednou je sobota, děti jsou venku celý den, obejdou deset kopců, táhnou těžký náklad a zima, ta ošklivá zima, jim najednou nevadí, dokonce je krásná a zajímavá. A dobrodružná. Umožňuje prožít naši závislost na druhých na vlastní kůži. Objevit vlastní potřeby naléhavěji a výrazněji než v létě. Zažít vlastní bezmoc tváří v tvář přírodním podmínkám. Když nevyjde počasí, pak na vlastní kůži zažijeme to, že ne vše je v našich rukou. Můžeme maximálně zrušit výpravu nebo se přiobléct. Nejsme vládcí světa, jak nám sugerují počítačové hry i televizní pořady. Jsme jen součástí celku a jsme závislí na tom, co se děje okolo.

Příroda patří ke skautingu v trojím smyslu. Předně je **klubovnou** – zdravým prostorem pro aktivní trávení volného času, příležitostí k fyzickým aktivitám, přirozeným prostředím, setkáním se skutečností, jaká je, s opravdovostí, s drsnou i krásnou realitou.

Příroda je pro skauty také **laboratoří**. Je velkou příležitostí objevovat, jak věci fungují, rozvíjet vlastní smyslové vnímání barev, tvarů, velikostí, pohybu, naslouchat zvukům, rozlišovat pachy, zkoušet hmat atd. V přírodě si lidé uvědomují své schopnosti a potřebu dělat pokroky – testují své fyzické hranice, svou vynalézavost, schopnost vypořádat se s obtížemi, vyhnout se nebezpečí, spolupracovat jako tým.

Příroda je také **chrámem**, nejpřirozenějším prostředím pro prožívání duchovní skutečnosti. Její krása a velkolepost má obrovskou moc, přiměje dospělého chlapa pokleknout a děkovat... Stačí se koukat kolem sebe, vnímat, najít si čas objevovat zázraky přírody a přemýšlet nad nimi. Hvězdná obloha, ranní rosa v trávě, organizace mravenčího společenstva, krása krajiny – zázračnost toho všeho si uvědomí i malé děti, když je vůdce párkrát upozorní nebo jim chvilku vypráví o tom, jak se na jaře rodí mláďata a proč s podzimem padají listy...

*Honzo, pro dnešek dost.
Měj se.*

Marta

Ahoj Marto,

Děkuji za další tři kapitoly ze skautské metodiky. Z toho tvého původního členění zbývají ještě dvě, ne?

Mám dva dotazy k tomu, co jsi psala minule. Dotaz první – k symbolickému rámci: Patří do něj i takové věci, jako že si podáváte levou ruku, lilie, kterou nosíte na košili a další „oficiální symboly“? Dotaz druhý – k přírodě: Kromě toho, že je vám příroda klubovnou, laboratoří a chrámem, neměla by vám být i předmětem ochrany? O ochraně přírody teď mluví skoro každý a leckdo pro to i něco dělá, tak proč ne skauti?

Zdravím.

Honza

Ahoj Honzo,

Samozřejmě máš pravdu. V obou bodech. K tomu symbolickému rámci: lilie, levá ruka a takové věci tvořily původní symbolický rámec skautingu. Ten také zůstal do dnešních dnů. Ale postupně se k němu přidávaly další symbolické rámce – oddílové či střediskové tradice kupříkladu. A pak symbolické rámce her. Takových jako byla ta naše nebo i třeba celoročních. A tak je dneska symbolický rámec dobře fungujícího oddílu trochu jako cibule. Sloupeňš jednu vrstvu a je tam druhá. Jenom se nesmí zapomenout, že symbol není hodnota a symbolický rámec není smysl toho, co děláme, ale jen prostředek. K té přírodě: ano, samozřejmě. Nenapsala jsem to asi proto, že mi to připadá úplně samozřejmé. Skauting se k ochraně přírody hlásil vlastně už od svého počátku. Takže určitě máš pravdu. Dneska zkusím svůj seriál o metodě skautské výchovy dokončit. Začnu hned něčím trochu složitějším:

6. Program osobního růstu

Program osobního růstu znamená zhruba toto: „Skauting svým členům nabízí aktivity, které je baví a zároveň je posouvají dál.“ Tedy činnost ve skautském oddíle musí být zábavná a zároveň přinášet nové podněty, které motivují k dalšímu rozvoji a neustálé snaze „být lepší než včera“. Program by měl být natolik podnětný, aby si skaut sám chtěl o problematice něco zjistit, něco nového se dozvědět, vyzkoušet si, podělit se s ostatními a podobně. Děti v oddíle by mělo téma zaujmout tak, že budou přicházet s novými vlastními nápady a aktivitami, hledat a pátrat mimo oddílový program – v knihovně, na internetu, mezi kamarády...

Naše hra se o to snažila, konkrétní výsledky uvidíme za pár týdnů. Ale všiml sis, že válečný dobrodružný námět děti zaujal. Půjčila jsem jim nakopírovanou povídku Tichá pošta, aby si ji mohly doma přečíst. Na příští schůzce plánujeme seznámit se s širším prostředím

povídky. Každý ve vlaku dostal na papírku otázku, na kterou má během týdne sehnat odpověď. Každý jinou. Co bylo Gestapo? Kde jsou Sudety? Kdo jsou nacisti? Kdo byl na druhé straně fronty? Děti nějakou představu o těchto pojmech mají. Jenže zatím ne takovou, aby o tom mohly povídat druhým. Až se sejdeme, každý dá k dobrému, co sám zjistil. Rádci vymysleli, že první jarní výpravu podnikneme do Dobrošovské pevnosti. Myslím, že díky Tiché poště a následným aktivitám bude Dobrošov zajímat i holky. A do hloubky, ne jen chvilku.

Určitě bychom našli desítky drobných věcí, ve kterých se jednotlivé děti v průběhu hry posunuly dál. Kousek ze zdravotní péče, trocha fyzické kondice, něco spolupráce s ostatními... Jirka, který všemu šéfuje a o všem chce rozhodovat, byl zajat a prožil sto procentní závislost na druhých. Nemohl sám dělat vůbec nic. A Plšík, který bývá spíš pasivní, pocítil, že záleží právě na tom, co teď udělá on sám. Ten i onen si něco zkusil, ten i onen se o kousek posunul ve svém životě.

Vedoucí je tu od toho, aby se lidé v jeho oddíle sami zlepšovali v různých dimenzích své osobnosti a aby to zlepšení bylo vědomé a chtěné. Neznamená to jen nachystat vhodnou hru a výchovně vytěžit vzniklou situaci. Vůdce skautského oddílu pomáhá každému jednotlivci naplánovat, jak a o jaký kousek se bude snažit se posunout v jednotlivých oblastech. Stanovit si cíl a dosáhnout ho. Prostřednictvím jednotlivých kroků, každodenních úspěchů na cestě k drobným cílům, se dostáváme od výchovy k sebevýchově. Vůdce také dětem chystá příležitosti, aby mohly své dovednosti, znalosti a schopnosti předvést a využít ve prospěch celého oddílu. To je ostatně ta nejlepší motivace pro něj i pro ostatní.

Alenka si v říjnu naplánovala, že se naučí vyrábět sněžnice, protože věděla, že oddíl podnikne velkou zimní výpravu. Těch několik párů při přechodu hřebene neuvěřitelně pomohlo – a teď už má Alenka seznam zájemců, kteří se od ní chtějí učit.

Mladí lidé se učí pěstovat své zájmy, objevují svá nadání a poznávají pocit úspěchu v nesoutěživé atmosféře. Oddíl jim rozšiřuje obzory a rozvíjí v oblastech, kterým se škola nevěnuje. Umožní všem zazářit – každému po svém.

Samozřejmě ne všechny činnosti, které jsou čas od času potřeba dělat, děti baví. Na táboře se dělají práce, které samy o sobě moc zábavné nejsou a ne vždycky je vhodné nebo možné je zarámovat do nějaké hry. Třeba sbírání dřeva, škrábání brambor, praní ponožek... Tvořivý vedoucí jistě vymyslí hru na to či ono, na druhou stranu – pro děti je užitečné i zjištění, že ne vše v životě je zábava, že občas na člověka čeká opravdová dřina a ta nás nemusí bavit. A jde o to, aby se děti naučily vidět smysl práce, vidět, že tím posloužím sobě, druhým, přírodě – a že taková práce, i když nezábavná, má cenu a je hodnotné ji dělat dobře. Je na vůdci, aby na smysl práce upozornil, vysvětlil ho.

Skauting slouží jednotlivcům k jejich osobnímu rozvoji, nikoli masám ke kolektivnímu pokroku. Každý z nás má právo stoupat svým vlastním tempem. Skauting a jeho účinnost spočívá v tom, že stimuluje mladého člověka k tomu, aby stoupal svým tempem po své vlastní cestě – a přesto i ve prospěch ostatních. Osobní růst zahrnuje

rozvíjení znalostí, dovedností a postojů ve všech oblastech osobnosti jako jednotlivce i jako člena společnosti. Skaut či skautka potřebuje pomoci tuto cestu vytýčit, podporovat, když schází vnitřní motivace, pomoci s hodnocením, které může být dalším stimulem. Proto má pro podporu osobního růstu skautů jejich vůdce i několik základních nástrojů:

Stezka, stupně

Člověk vstupuje do oddílu z vlastní volby. Z vlastního rozhodnutí také složí slib, že se bude snažit, jak „dovede nejlépe“. Vůdce pak mladému člověku pomůže stanovit si soubor osobních cílů. Pomůže jednotlivým skautům zjistit, jak se obecné výchovné cíle každé věkové kategorie vztahují k nim samým, prozkoumat úroveň jejich schopností v jednotlivých oblastech, stanovit osobní cíle a vymyslet, jak a v jakém časovém horizontu jich dosáhnout.

Skautská stezka vymezuje obecné oblasti osobního růstu a nastiňuje také dílčí cíle, které mladý člověk může, ale nemusí zahrnout do svého vlastního plánu rozvoje. Úkolem vůdce skautského oddílu je mít přehled o tom, co jednotlivci z jeho oddílu dovedou, co je baví, v čem by mohli sami sebe posunout dál, v čem by mohli být oddílu užiteční. Pomůže posoudit, jak je plán uskutečnitelný, zda odpovídá rozvržení času a možnostmi, i zvážit kritéria, jimiž chce mladý člověk svůj pokrok v jednotlivých oblastech hodnotit.

Neexistují testy a nesestavuje se pořadník podle toho, kdo dokázal více nebo méně. Každý soutěží hlavně sám se sebou. To pomáhá zmírnit strach z porovnávání a neúspěchu a umožňuje rozvíjet hlubší a opravdovější vztahy v oddíle.

Jednotně nastavená kritéria úspěchu jsou oboustranně demotivující – ten, kdo běhá stovku rychleji, než stanoví tabulka, se nemá proč zlepšovat. A jiný, který ji běhá podstatně pomaleji, vzdá trénink také, protože hranice úspěchu bude pro něj nedosažitelná. Ve skautingu, narozdíl od školy, se cení zlepšení, nikoli absolutní výkon. Každé zlepšení znamená osobní pokrok konkrétního člověka a to je úspěch.

Odborky

Manuální dovednosti, organizační dovednosti, umělecké vyjadřování, služba společnosti – odborky umožňují vedle plánu růstu věnovat se také osobním zájmům. Člověk se pro odbornost rozhoduje podle svého zájmu, ale také podle potřeb a plánů oddílu. Vlastní pokroky v jednotlivých oblastech hodnotí každý sám. Posoudí změny, které na sobě pozoruje, a úsilí, které vyvinul. Mnohé odborky jsou natolik specializované, že vyžadují pomoc skutečného profesionála. Vůdce a ostatní členové oddílu ovšem mohou i tak poskytnout užitečnou zpětnou vazbu. Hodnocením a velkou motivací pro jedince je třeba to, zda a jak se nabyté znalosti uplatní v programu oddílu. Proto by volba odborek neměla být vedena jen okamžitým zaujetím, ale i potřebami oddílu a jeho plány do budoucna.

Každý úspěch i dílčí pokrok si zaslouží uznání. Někdy stačí pár slov, jindy se hodí malá oslava. Památkou na úspěch je odznak, certifikát, fotografie či kresba – hmata-

telný důkaz, že člověk dosáhl něčeho zvláštního. Díky němu mohou dosažené úspěchy opakovaně motivovat k novým výkonům.

Takže stezky a odborky tomu osobnímu růstu hodně pomáhají. Ale program osobního růstu zahrnuje spoustu dalších věcí, které vedoucí svým svěřencům připravuje, aby je tak navnadil a motivoval k cestě dál. A tím se vlastně dostáváme k poslednímu prvku skautské metody:

7. Podpora dospělými

Co bylo naším cílem při přípravě hry? Čekali jsme, že se děti budou dobře bavit, že si užijí bílou zimu, chtěli jsme je stavět do náročných situací a nechat na nich, aby našly řešení. Především jsme však chtěli, aby se jednotlivé družiny stmelily, aby se jejich členové naučili hlásit o práci, ocenit své dovednosti a znalosti, posoudit rizika a v případě nutnosti i rozhodnout za skupinu.

Skauting je postaven na partnerství dětí s dospělými. Děti stojí o dobrodružné a vzrušující aktivity, chtějí investovat svoje síly, poznávat svět zábavně a zajímavě. A stojí také o to, aby je někdo z dospěláků bral jako sobě rovné, jako lidské bytosti, které mají právo myslet samy za sebe a rozhodovat o svém životě. Partnerstvím s dospělými, které je postaveno na jiném základě než vztahy s rodiči, učiteli nebo trenéry, se děti mohou hodně naučit. Také dospělí se v partnerství s dětmi mohou hodně naučit a hodně získat – a děti o tom často ani nevědí. Dostávají pocit smysluplné investice vlastních sil, prostor k uskutečňování nápadů, radost z práce s druhými a pro ně, učí se práci s lidmi, s týmem, učí se motivovat druhé, plánovat. Děti a dospělí jsou ve skautingu partnery – jedni jsou mladší, jedni zkušenější, ale ti i oni něco dávají a něco dostanou. A oba partneři mají práva a povinnosti. Na straně dospělých je to především povinnost vést děti k hodnotám vyjádřeným ve skautském zákoně a slibu, k oněm hodnotám skautingu, k nimž se vstupuje třemi branami základních principů. A dělat to co možná nejlíp promyšleně, účinně a skautskou metodou.

Mohli jsme na úžasné povidce založit klasickou běhačku. „Pozor! Každá družina má jedny sáně, kdo je dopraví na vrchol tamtoho kopce vyhrál!“ Děti by to bavilo, sobota by byla úspěšně za námi, jistě by přitom vznikla spousta vtipných a nezapomenutelných situací. A bylo by to dobře. Ale my jsme se snažili to udělat nikoli dobře, ale lépe: zapojit do hry maximum prvků skautské metody. Stavět děti do náročných situací a nechat je v nich rozhodovat. Nechat děti ovlivňovat hru, čili uplatnit ono zakládnadlo skautské výchovy „umožnit jim vzít život do vlastních rukou“. Proto byly sáně jenom jedny. Proto bylo na družinách, jak velký úsek poběží. Proto jsme jim neřikali

předem, kde je cíl, ale nechali jsme je to složitě zjišťovat podle indicií umístěných na různých místech, vzdálených od sebe i několik kilometrů. A proto jsme také hru nestopli, když se družiny začaly hádat uprostřed návsi a došly k závěru, že odted'ka už nejede každá družina za sebe, ale jeden za všechny a všichni za jednoho. Přiznávám, měli jsme chvíli nutkání do hry vstoupit a říct něco jako: prosím vás, vy jste tu naši hru nepochopili, to nejde, abyste ted' zapomněli na to, že soutěžíte za družiny, a řešili to dohromady. Ale – copak to v tu chvíli ještě byla „naše hra“? Nebyla už víc jejich než naše? A není vlastně skvělým výsledkem, že družiny zapomněly na rivalitu a daly přednost tomu, aby se Pierre včas dostal ke svým?

Když to tedy, Honzo, shrnu:

Skautská metoda není unikátní jednotlivými prvky, ale tím, že je všechny kombinuje. Teprve jejich společné působení – i když ne vždy ve stejný čas na stejném místě – má tu skvělou výchovnou sílu. Družiny najdeš u Tomiků, symbolické rámce na každém táboře, přírodu u Brontosaurů, službu v církvi... ale když vezmeme všechny ty prvky dohromady a když si dáme záležet na tom, abychom jich do každého projektu zapojili co nejvíc, vzniká synergie, jejich účinek se násobí. A v tom je skautská metoda chytrá a jedinečná.

Ukázala jsem ti skautskou metodu na jedné hře. I když jsme se pokusili zapojit do ní co nejvíc metodických prvků, stále jsi viděl jen malou část toho, co se děje v oddílech. Dokážeš si ted' představit, jak vymyslíme a realizujeme jednotlivé aktivity a jak mohou být výchově vytěženy. Ale oddíl samozřejmě nežije jednotlivou aktivitou. Žije jejich souhrnem a návazností a ještě něčím navíc – žije lidmi, kteří v něm jsou a navzájem na sebe působí, žije jejich vtípky a legráckami, jejich starostmi, pozorností jednoho k druhému, vzájemným nasloucháním i skákáním do řeči, prostředím klubovny a celého střediska, naladěním jednotlivých členů na sebe navzájem. A třeba i tím, jak je oddíl pro jednotlivé členy důležitý a jak mají chuť řešit oddílové věci doma ve volném čase. Když vzpomínám na oddíl, do kterého mě v mých čtrnácti přivedl kamarád ze školy, jen těžko si vybavuju konkrétní hry, úkoly, výpravy. Ale co si pamatuju dobře, co bylo pro ten oddíl typické a co mě neobyčejně ovlivnilo, bylo ovzduší důvěry, kamarádství a radosti ze „spolubytí“, který jsem do té doby nezažila ve školní třídě ani v žádném kroužku. Otevřenost, s kterou jsme se bavili o věcech, jež pro nás tehdy na konci puberty byly enormně důležité. Vedoucí, kteří tam tuhle otevřenost a důvěru dokázali vnést, díky kterým jsme dělali všechny připravené aktivity dobrovolně a rádi, kterým jsme věřili, že jim na nás záleží a že to, co dělají, dělají pro nás a kvůli nám. A díky kterým jsem svůj skautský slib prožila nikoli jako formalitu, ale jako skutečně zásadní krok svého života. Vstup do skautského oddílu je jednou z ústředních zkušeností mého dosavadního života a věřím tomu, že to bylo díky dobře použité skautské metodě, ale také osobnostmi vedoucích a výchovným prostředím, které v oddíle dokázali vytvořit.

Výchovné prostředí je i není prvek skautské metody. Možná je spíš souhrnem všech ostatních prvků a pojmenováním synergie, kterou tento souhrn vytváří. I v sobotní hře nějak působilo. To že jsme tam byli my a jak jsme se k dětem chovali. To, že družiny si pomáhaly. To, že Jirka běžel obětavě kolem lesa, aby „vyběhal“ oddílů pár minut

navíc. I kdyby si konkrétně na to nikdo nevzpomněl, stejně – těch drobných konfliktů, dobrých skutků, podaných rukou, úsměvů i překážek, kolik tenhle den přinesl – to všechno nějak podle mě povytáhlo skauty našeho oddílu, něco jim dalo, něco je naučilo. A to se počítá ☺.

Snad se mi povedlo trochu poodhalit to, co je skauting a čeho si na něm vážím, a snad ti těch pár dlouhých dopisů při studiu mimoškolní výchovy trochu pomůže. Kromě knížky Tichá pošta, kterou napsal skaut Jiří Stránský (vydáno Havlíčkův Brod: Hejkal, 2004), jsem používala materiál SCOUTING: AN EDUCATIONAL SYSTEM, což je příručka vydaná mezinárodní skautskou organizací WOSM (World Organization of the Scout Movement: www.scout.org) pro potřeby národních skautských asociací (v češtině najdeš na www.skaut.cz/dokumenty pod názvem Výchovný systém skautingu).

Honzo, za celý oddíl (pro který už asi zůstaneš Pierrem) ti přeju hodně štěstí do závěru studia a těším se, že se ještě někdy potkáme na některé z našich výprav.

Do Prahy zdraví Marta

Poznámka na závěr:

Milý čtenáři,

předchozí stránky můžeš vnímat jako příjemné čtení o skautingu, což byl jistě jeden z autorských záměrů. Ale zároveň by v této příjemnosti neměla zapadnout závažnost jejich obsahu. Snaží se ti totiž netradiční formou přiblížit základy, které tvoří pilíře hnutí zvaného skauting. Těmi třemi pilíři jsou:

- poslání
- principy
- skautská metoda

Právě ty představují společné jádro, které nás spojuje se skauty celého světa a dává jasně vodítko, co je a není skautingem. Zkus se proto znovu zamyslet nad přečteným textem a zkoumej, jak se tyto pilíře projevují ve vašem oddíle, jak se vám je daří naplňovat a kde je třeba hledat zlepšení. Jak vaše činnost podporuje všestranný rozvoj osobnosti (poslání), jaké hodnoty jsou v oddíle pěstovány (principy) a jakým způsobem dosahujete vašich cílů (skautská metoda). Tedy například nakolik je uplatňován družinový systém, jak využíváte symbolický rámeček či zda pracujete s programem osobního růstu...

Pokud v oddíle nenacházíš alespoň snahu o naplnění těchto pilířů, jen těžko můžeme mluvit o oddílu skautském. Naopak u všeho ostatního, co do programu oddílu zařadíte, buďte otevření a nové prvky poměřujte právě jen tím, jak slouží k naplnění poslání a jak jsou v souladu s principy a metodou skautingu.

Tichou poštou několik dopisů o smyslu skautingu

Je třetí publikace z řady tematických příloh časopisu Skauting. Formou korespondence mezi skautskou vedoucí a návštěvníkem zvenčí přibližuje čtenářům základní pilíře skautingu – jeho poslání, principy a metodu. K jejich dokreslení využívá napínavý příběh velké zimní hry na motivy povídky Jiřího Stránského Tichá pošta. Právě na konkrétní aktivitě je tak nejlépe vidět, jak se smysl skautingu zrcadlí v každodenním životě oddílu.

Je Honza Čech nebo Francouz? Kde se vzal na skautské výpravě Pierre? A proč ho děti táhly na saních? Existuje odborka výroba sněžnic? Může děti bavit tahat sáně přes deset kopců? Je jednotlivec víc než celek, nebo celek víc než jednotlivec? Jaké tajemství skrývá skautská metoda? Proč jsou důležité principy? To vše a mnoho dalšího se dočtete v textu, který je zároveň základní příručkou k čekatelským a vůdcovským zkouškám.

